

دانشگاه هنر اصفهان

دانشکده مرمت

گروه مرمت و احیای بناها و بافت های تاریخی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مرمت و احیا بناها و بافت های تاریخی

تدوین برنامه حفاظت و مدیریت محوطه باستانی نوشیجان ملایر

استاد راهنما:

دکتر محمد حسن طالبیان

استاد مشاور:

مهندس داریوش حیدری

پژوهشگر:

مریم جعفری فارسانی

مهرماه ۱۳۸۸

اظهارنامه‌ی دانشجو

اینجانب مریم جعفری فارسانی دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته مرمت و احیای بنا ها و بافت های تاریخی گروه مرمت ابنیه دانشکده مرمت دانشگاه هنر اصفهان به شماره ی دانشجویی ۸۵۱۱۲۰۳۲۰۲ گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده در این پایان نامه با عنوان تدوین برنامه حفاظت و مدیریت محوطه باستانی نوشیجان ملایر توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره شده است. همچنین گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه چارچوب مصوب دانشگاه را به طور کامل رعایت کرده‌ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است. نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشگاه هنر اصفهان

دانشکده مرمت

گروه مرمت و احیای بنا ها و بافت های تاریخی

**پایان نامه کارشناسی ارشد رشته مرمت و احیای بنا ها و بافت های
تاریخی آقای/خانم مریم جعفری فارسانی
تحت عنوان:**

تدوین برنامه حفاظت و مدیریت محوطه باستانی نوشیجان ملایر

ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجهی کارشناسی ارشد که در تاریخ ... توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره.....درجه به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد/ استادان راهنمای پایان نامه آقای/خانم دکتر محمد حسن طالبیان با مرتبه علمی
امضاء

۲- استاد/ استادان مشاور پایان نامه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی
امضاء

۳- استاد/ استادان داور داخل گروه آقای/خانم دکتر ابویی با مرتبه علمی
امضاء

۴- استاد/ استادان داور خارج از گروه آقای/خانم دکتر مسعود با مرتبه علمی
امضاء

در اینجا بر خود لازم میدانم از استاد راهنمای ارجمندم، آقای دکتر طالبیان که با تجربه بالای خود در مدیریت سایت های میراث جهانی راهنمای من بودند، همین طور از مشاور گرامی و دلسوز آقای مهندس حیدری که راهگشای بسیاری مسایل در انجام پروژه بودند، آقای دکتر صالحی رییس دانشکده مرمت و استاد و مدیر گروه عزیز آقای دکتر ابویی به دلیل کمک های بی دریغشان کمال تشکر را داشته باشم.

از پدر، مادرم و خانواده عزیزم که در تمام مراحل از کمک های مادی و معنویشان برخوردار بودم، همین طور از آقای مهندس محمدرضا حیدری به جهت کمک های ایشان در طول پروژه، از تمام دوستانم که در تهیه و تکمیل اطلاعات پروژه از تجربیات آنها بهرمنند گردیدم، سازمان میراث فرهنگی استان همدان، مدیر و کارکنان پایگاه محوطه های چغازنبیل و هفت تپه سپاسگذارم.

چکیده

محوطه باستانی نوشیجان در دشت شوشاب و در ۱۸ کیلومتری شهرستان ملایر در استان همدان قرار گرفته است و از نظر تاریخی در گذشته دارای موقعیت استراتژیک برجسته ای در منطقه بوده و در محدوده سرزمین ماد سفلی قرار داشته است. با وجود اهمیت نوشیجان از نظر تاریخ معماری و باستان شناسی دوره ماد و همین طور اهمیت منطقه قرارگیری محوطه با توجه به وجود آثار و بنا ها و تپه های باستانی متعدد، مطالعات و بررسی ها یی که شایسته و در خور شان و ارزش های اثر باشد بعد از کاوش های باستان شناسی روی آن، صورت نگرفته است. در این پروژه کوشش شده است، تا برنامه ای کلی در جهت ارائه راهکارهایی برای حفاظت و مدیریت ارزشهای فرهنگی و کالبدی محوطه نوشیجان که یگانه اثر معماری مذهبی شناخته شده مربوط به مادها بیان شود، همچنین این برنامه گام نخست را برای فراهم ساختن راهی برای ثبت اثر در فهرست میراث جهانی و همین طور تهیه برنامه های مشابه برای محوطه های مهم و غیر قابل بازگشت در ایران می باشد. روند کلی و شکل تنظیم برنامه مدیریت در همه پرونده های ثبت جهانی تقریباً از الگوی یکسانی پیروی می کند و تنها محتوای برنامه است که با توجه به نوع اثر تفاوت دارد. در روند کلی برنامه مدیریت تلاش شده است تا مبانی و نظریات کلی را در حوزه موضوعات مختلف برای دستیابی به بهترین راهکارها و راهبردهای حفاظت، مدیریت و معرفی ارزش های اثر بیان شود

کلمات کلیدی

مدیریت - حفاظت - نوشیجان تپه - مرمت - محوطه - باستانی - قلعه - معبد

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول: کلیات	
۱-۱- مقدمه.....	۱
۲-۱- ساختار برنامه مدیریتی.....	۲
فصل دوم: توصیف و معرفی تاریخ و معماری محوطه	
۱-۲- موقعیت جغرافیایی مادها.....	۴
۲-۲- در آمدی بر عصر آهن و تأثیر ماد ها بر فلات ایران در این عصر.....	۷
۳-۲- معماری ماد ها.....	۷
۱-۳-۲- استحکامات دفاعی قبل از ماد و دوره ماد.....	۹
۲-۳-۲- شهر های مادی.....	۱۲
۳-۳-۲- نگاهی به آثار دوره اول ماد (قبل از امپراطوری).....	۱۴
۴-۳-۲- نگاهی به آثار دوره دوم ماد (بعد از امپراطوری).....	۲۱
۵-۳-۲- تأثیر معماری دوره ماد در معماری دوره هخامنشیان.....	۲۸
۴-۲- دین ماد ها.....	۳۱
۵-۲- موقعیت قرارگیری نوشیجان.....	۳۴
۶-۲- وضعیت محوطه نوشیجان بر روی عکس های هوایی.....	۳۶
۷-۲- عرصه و حریم محوطه باستانی نوشیجان.....	۳۹
۸-۲- تاریخ محوطه نوشیجان.....	۴۰
۱-۸-۲- وجه تسمیه نوشیجان.....	۴۱
۲-۸-۲- پیشینه و تاریخچه نوشیجان.....	۴۲
۹-۲- وضع موجود فضاهای معماری.....	۴۲
۱-۹-۲- شناخت عناصر معماری در وضعیت موجود و کاربری های مربوطه.....	۴۲
۱۰-۲- دوره بندی تغییرات و تحولات سازه های معماری در نوشیجان.....	۶۹
۱-۱۰-۲- تحولات محوطه در زمان حیات اثر.....	۶۹
۲-۱۰-۲- دوره بندی تحولات محوطه بعد از کاوش.....	۷۲
۱۱-۲- شناخت تکنولوژی ساخت بناهای محوطه مصالح.....	۷۶
۱۲-۲- تزیینات مجموعه.....	۸۵
۱۳-۲- تناسبات مجموعه.....	۹۳

فصل سوم: دلایل اهمیت و پیشنهاد ثبت اثر

- ۳-۱- دلایل اهمیت و ارزش اثر ۹۶
- ۳-۲- معیار های ثبت اثر در فهرست میراث جهانی (معیار های ارزش جهانی اثر ۹۹
- ۳-۳- مقایسه موقعیت اثر با آثار مشابه ۱۰۱
- ۳-۳-۱. مقایسه قلعه معبد نوشیجان با نمونه های مشابه ۱۰۴
- ۳-۳-۲. مقایسه تالار ستوندار با نمونه های مشابه ۱۰۶
- ۳-۳-۳. مقایسه آتشکده مرکزی با نمونه های مشابه ۱۱۳
- ۳-۴- اصالت و یکپارچگی اثر ۱۱۶
- ۳-۴-۱. اصالت ۱۱۶
- ۳-۴-۲. یکپارچگی ۱۲۰

فصل چهارم: آسیب شناسی و بررسی فاکتورهای موثر بر اثر با تحلیل جدول سوات

- ۴-۱- عوامل و مشکلات موثر بر اثر ۱۲۲
- ۴-۱-۱. مشکلات ناشی از پیشرفت تکنولوژی ۱۲۲
- ۴-۱-۲. مشکلات ناشی از شرایط زیست محیطی ۱۲۳
- ۴-۱-۳. مشکلات ناشی از توریست و بازدیدکنندگان ۱۲۵
- ۴-۱-۴. مشکلات ناشی از عدم معرفی کافی مجموعه ۱۲۶
- ۴-۱-۵. مشکلات کالبدی ۱۲۶
- ۴-۲- جدول سوات و ارایه راهکارهای حفاظت و مدیریت ۱۲۹

فصل پنجم: برنامه پیشنهادی حفاظت و مدیریت محوطه

- ۵-۱- اهداف اصلی (راهبردهای) برنامه مدیریتی ۱۴۰
- ۵-۱-۱. اهداف کوتاه مدت ۱۴۰
- ۵-۱-۲. اهداف میان مدت ۱۴۲
- ۵-۱-۳. اهداف بلند مدت ۱۴۴
- ۵-۲- جهت گیری های (راهبرد های) کلی ۱۴۶
- ۵-۳- برنامه زمان بندی راهبردها ۱۴۶
- ۵-۴- طرح حریم پیشنهادی اثر ۱۵۳
- ۵-۴-۱ اصلاحات پیشنهادی ضوابط و محدوده حریم نوشیجان ۱۵۳
- ۵-۵- اعتبارات مالی ۱۵۶
- ۵-۶- برنامه های پیشنهادی برای معرفی اثر ۱۵۶
- ۵-۷- منابع پیشنهادی برای آموزش و کارشناسی تکنیک های مدیریتی و حفاظتی اثر ۱۵۹
- ۵-۸- مدیریت گردشگری سایت ۱۶۰
- ۵-۸-۱. سیرکولاسیون و دسترسی فضاها ۱۶۰
- ۵-۸-۲. مسیر گردشگری سایت ۱۶۲

- ۵-۹- افراد و ارگانهای ذینفع..... ۱۶۳
- ۵-۱۰- نیروی انسانی و عوامل کاری مورد نیاز..... ۱۶۴

فصل ششم: نظارت و پایش

- ۶-۱- شاخص های کلیدی برای اندازه گیری پابرجایی اثر..... ۱۶۵
- ۶-۲- شاخص های اجرایی برای نظارت و پایش بر اثر..... ۱۶۸
- ۶-۳- اقدامات مرمتی و حفاظتی انجام شده در محوطه و نظارت و پایش میزان کارایی آنها..... ۱۶۹
- نتیجه گیری..... ۱۷۶

فهرست منابع

پیوست ها:

- پیوست ۱: مطالعات تاریخی و باستان شناسی ماد
- پیوست ۲: کاوش محوطه نوشیجان و آثار به دست آمده
- پیوست ۳: نگاهی بر محوطه های باستانی ثبت جهانی در ایران